

nullus autem hoc recte facit circa alium, nisi exercendo in illum iudicium. Respondetur primo, licet pœna sit ad ulciscendam culpam, non tamen semper primario ac per se infligi propter hunc finem; sed interdum ad præcavenda majora mala, vel impediendum aliquod nocumentum, quod aliquis jure potest impedire; et hoc postremo modo imponi censuram, quando id fit in defensionem; et ideo non oportere tunc exercere iudicium formaliter ac proprie. Concedo tamen in eo actu ita se gerere latorem censuræ tanquam sui defensorem, ut etiam se gerat tanquam superior et pastor, non tam iudicando, quam imperando sub tali censura. In quo præcepto virtuale includitur iudicium, quo transgressor talis præcepti censetur dignus tali pœna, quæ illi imponitur. Quod iudicium non repugnat fieri in propria causa, eo quod sit per modum defensionis. Addunt etiam jurisperiti, non solum per modum defensionis, sed etiam proprium iudicium exercendo id fieri posse, quando causa est tam publica et manifesta, ut nec negari possit, neque ulla examinatione indigeat, ut notat Abbas, in cap. Cum venissent, n. 10, de Judiciis; ubi plura de hac re tradit, n. 6, 10 et 11, et in cap. 4 de Officio delegat., n. 6.

9. *Censura per liberam voluntatem debet inferri.* — Quarto est maxime necessarium, ut is qui potestatem hanc habet, libera voluntate illa utatur, volens, et intendens inferre censuram. Ratio est, quia hæc est potestas moralis, cujus actus et usus etiam debet esse moralis, et humanus; non est autem usus moralis sine usu liberæ voluntatis. Unde in primis necessarius est actualis usus rationis, sine quo non potest esse liber usus voluntatis; et ideo licet prædicta potestas manere possit, ut supra dicebam, in furioso, sicut in dormiente (manere, inquam, habitualiter, et quasi in actu primo), non tamen potest pro eo tempore exire in actum, seu ferre censuram; transacto autem illo tempore, si homo ad sanam mentem redeat, uti poterit sua potestate. Quæ omnia et communia sunt inter Doctores, et per se nota videntur.

10. *Ut censura inferatur, debet haberi intentio illam ferendi.* — Deinde necesse est, ut accedat voluntas, et intentio ferendi censuram; nam voluntas et intentio operandi est quæ dat efficaciam et valorem negotiis, et actionibus humanis, cap. Cum voluntate, de

Sententia excommunicationis. Propter quod etiam in sacramentis conficiendis, quæ multo magis supernaturalia sunt, voluntas et intentio ministri requiritur. Quapropter, quoties Prælati sub censura aliqua præcipit, non ea intentione, ut a transgressoribus præcepti contrahatur, sed solum ad inferendum metum, seu exaggerandam rem, quæ præcipitur, tunc revera non incurritur censura; et hæc solet comminatoria appellari. In qua tamen observandum est, quando verba superioris per se ferunt satis expresse impositionem censuræ, semper esse timendam, nisi vel ex materia ipsa, vel ex aliis sufficientibus conjecturis prudenter iudicetur, superioris voluntatem non esse ferre censuram, sed tantum comminari, quia his seclusis circumstantiis, non potest magis de voluntate superioris constare, quam de verbis ejus expressis. Quamobrem admonendos existimo Ecclesiæ Prælatos, ne iis comminatoriis censuris utantur, tum quia eo ipso quod ex vera intentione non procedunt, fictionem quamdam continere videntur; tum etiam quia fieri facile potest, ut ea occasione nonnulli simplices ex conscientia erronea graviter peccent, alii vero, qui perspicaciores sibi videntur, interdum veras censuras contemnant.

11. Atque ex his fit ulterius, hanc voluntatem ferendi censuras debere esse liberam. Quod si intelligatur de libertate e necessitate absoluta, satis constat ex dictis; quia hæc saltem libertas ad humanam actionem necessaria est. Imo naturaliter loquendo non potest esse talis voluntas, quæ ex usu rationis procedat, quæ non sit hoc modo libera; solusque Deus potest hujusmodi voluntati necessitatem inferre, quod miraculum nihil ad præsentem rem moralem pertinet; nam si Deus id faceret, potius ipse dicendus esset ferre talem censuram quam homo qui ad id volendum ex necessitate a Deo moveretur. Quin potius addo, non solum necessarium esse talem voluntatem esse hoc modo liberam, sed etiam sufficienter, et humano modo deliberatam, ea saltem deliberatione et libertate, quæ ad peccandum mortaliter sufficeret, quia alias non est actio simpliciter humana, et rationalis, qualis in re tam gravi merito requiritur. Et ideo, si repentino motu et absque ulla deliberatione censura feratur, non est quod valida existimetur.

SECTIO V.

An censura per metum illata valida sit.

1. Libertas interdum opponitur necessitati simpliciter, seu determinationi ad unum, de qua jam dictum est; aliquando vero coactioni quæ gravem metum inferat, et de hac est controversia, an tanta libertas, quæ hanc vim, seu coactionem excludat, ad valorem censuræ requiratur; quæ sub generali quæstione comprehenditur, an facta per metum valorem habeant; quæ in universali tractari solet, 1. 2, quæst. 6, in particulari vero in variis locis, præsertim de voto et de matrimonio, ubi a nobis etiam, Deo dante, tractabitur.

2. *Prima opinio.* — In præsentem ergo quidam existimant tantam libertatem non esse necessariam; sed censuram latam ex metu, etiam cadente in constantem virum, validam esse. Ita asseruit Glossa, in c. unico de iis quæ vi metusve causa fiunt, in 6, verb. *Vacuamus*, et Gloss. in cap. Injustum, verb. *Non valet*, et Gloss. cap. Quatuor, verb. *Timore*, 10, quæst. 3; Abbas, in cap. 2 de iis quæ vi, num. 11, cum aliis, quos refert Ugolin., dict. c. 2, § 4. Non affert autem aliud eorum fundamentum, nisi hoc generale, quod voluntas coacta, voluntas est. Et ideo facta per metum, valida sunt nisi jure impediuntur. Ut egregie probatur in l. Si mulier, § Si metu, 2, ff. de Eo quod metus causa. Hoc autem non est jure impeditum, quia licet in illo cap. unico stabilitum sit, ut absolutio a censura metu extorta nullius valoris sit, tamen id non decernitur de ipsa censura ex simili metu lata. Neque argumentum a simili, in iis quæ a jure positivo pendent, est efficax; præsertim, quia sunt multa, quæ Pontificem movere poterunt ad irritandam absolutionem metu extortam, et non censuram; maxime quod, moraliter loquendo, nunquam censura extorquetur per vim; absolutio autem sæpe.

3. *Secunda opinio.* — Nihilominus alii contrariam defendunt sententiam; et fundantur in dicto cap. unico. Putant enim potestatem ligandi semper conjunctam esse cum potestate absolvendi, cap. Verbum, de Pœnit., dist. 4, ubi dicitur: *Dominus par jus, et solvendi, et ligandi esse voluit, nam utrumque pari conditione commisit; ergo, qui solvendi jus non habet, nec ligandi habet.* Unde colligunt hos actus censeris in jure æquales; et ideo, quod de uno statutum est, ad alterum jure extendi.

Imo a fortiori sumitur argumentum; nam jura in favoribus amplianda sunt, et in rebus odiosis restringenda. Si ergo absolutio, quæ favorabilis est, jure irrita censetur ratione metus, et violentiæ, multo magis idem censendum erit de ipsa censura, quæ odiosa est. Verumtamen, neque hoc argumentum est admodum urgens, si in solo jure positivo sistamus.

4. *Censura aut absolutio metu extortæ non sunt irritæ jure naturæ.* — Et ideo tam de absolutione quam de censura, prius videre oportet quid sit dicendum, persistendo in solo jure naturæ. Et mihi quidem videtur, talem actum non esse irritum ipso jure naturæ. Ad quod ostendendum primum expendo in illo cap. unico verbum illud *Evacuamus*, quo Pontifex significat, se irritare factum illud, non vero illud ex se fuisse irritum. Deinde accedit illa ratio, quod voluntarium ex metu, est voluntarium simpliciter, teste Philosopho, 3 Ethicor., et D. Thom., 1. 2, q. 6. Et ideo, nisi ob aliquam singularem rationem, et causam, non sufficit ad irritandum omnem contractum vel negotium ex metu factum, ut constat de voto facto ex metu mortis, naturaliter, aut sine injuria illato. Hic autem non intervenit singularis aliqua ratio, ob quam talis metus natura sua irritet censuram, si alioqui censura ipsa non sit ita injusta, ut ea ratione nulla sit; tunc enim non erit irrita ob metum, sed ex alio capite. Sicut, si iudex in alio negotio cogatur per gravem metum ad sententiam ferendam, si alioqui sententia ipsa justa sit, non propterea erit irrita; idem ergo erit in censura. In quo etiam potest specialis ratio considerari, nam censura non potest esse valida sine intentione ferentis, ut supra dictum est; per metum autem non potest aliquis cogi ad habendam intentionem, sed ad summum ad exterius proferendam censuram; ergo, si iudex, non obstante metu, non habeat intentionem inferendi censuram, tunc quidem erit censura irrita, non ob metum, sed ob defectum intentionis; si vero habeat veram intentionem, illa non fuit proprie extorta per metum; ergo non potest metus obstare, quominus habeat effectum.

5. *Objectio.* — *Solvitur.* — *Quid si iudex reflexe cogatur affirmare se habere intentionem ligandi.* — Dices: quamvis metus non possit directe extorquere actum interiorem, indirecte tamen, et ex consequenti cogit ad illum, quando actus exterior non potest honeste fieri sine interiori. Ita vero est in præ-

sentī, quia homo studiosus nihil vult fecte operari; proferre autem exterius sententiam sine intentione, est fictio quædam. Sed contra, quia non omnis fictio est contra honestatem morum, sed illa tantum, quæ mendacium includit; potest autem exterius proferri sententia excommunicationis sine intentione ligandi, et absque mendacio, sicut fit in sententiis comminatoriis, quia iudex non affirmat se velle ut alter ligatus maneat, sed per modum imperii id profert; non est autem necesse, ut qui imperat, velit ut imperium habeat effectum. Nam et Deus sæpe imperat quod non vult absolute fieri. Dices: quid si per metum cogatur iudex affirmare, vel etiam jurare se habere intentionem ligandi per talem censuram? Respondeo, si tanta malitia, et reflexione id fiat, ut non possit nisi aut mentiri, aut habere intentionem, tunc potius debet habere intentionem, si justa esse possit, quam mentiri (nam si justa esse non possit, neutrum debet facere propter illum metum); tunc autem intentio illa vere dicitur extorta per metum, quia respectu hominis recta ratione utentis, perinde est non posse vitare actum sine culpa, ac simpliciter non posse vitare. Nihilominus tamen propter priorem rationem opinor talem actum non privari sua efficacia et effectu, propter solum metum. Sicut, si superior per metum cogatur aliquid præcipere cum vera voluntate obligandi satis manifestata, revera obligabit, neque est, cur illa voluntas inefficax reddatur; nam hoc potius esset in nocuum ipsius superioris, maxime cum transactio metu possit superior revocare præceptum. Idem ergo erit in censura ferenda; est enim eadem seu proportionalis ratio.

6. *Censura metu illata non est jure positivo irrita.* — Quocirca cum jure positivo nihil expresse statutum sit de censura ex metu illata, probabilius censeo etiam ex hac parte talem censuram non esse irritam, sed habere facile remedium, si iudex, qui illam tulit, eam velit revocare. Imo, si non detur locus consulendi ipsummet latorem censuræ, ut illam revocet, vel declaret non fuisse suæ intentionis per talem censuram ligare, probabile est, præsumi posse rationabiliter, talem iudicem non habuisse intentionem ligandi, sed solum exterius sententiam protulisse, nisi alioqui expressis verbis ejus, quæ non possint alium sensum continere absque mendacio, constet, illum habuisse talem intentionem, quamvis semper securius sit absolutionem a tali cen-

sura procurare, aut ab ipsomet iudice intentionem ejus agnoscere. Quod si consultus ipse dicat, se habuisse intentionem ligandi, et in ea velit persistere, ita ut licet prius illam ex metu tulerit, postea eam auferre nolit, sine dubio censeo illam et valuisse, et validam permanere, donec ab eodem vel ab alio superiori potestatem habente tollatur. Neque ex dict. c. unico, de his quæ vi, in 6, sufficiens argumentum sumitur ad ostendendum, jure positivo talem censuram esse irritam, ut ratione superius facta in prima sententia recte declaratur.

7. *Quin potius Abbas, in c. 2 de his quæ vi, n. 17, inde colligit argumentum in contrarium, quia cum specialiter Papa id providerit circa absolutionem, argumentum est, in reliquis nullam esse factam mutationem. Et ex superius dictis est optima ratio differentiae, nam, quod absolutio metu extorta sit irrita, est favor Ecclesiasticæ potestatis, et fuit moraliter necessarium, ut pastores Ecclesiæ ab his vexationibus essent immunes. At vero quod censura metu illata sit irrita, non est favor potestatis Ecclesiasticæ, sed ejus in quem fertur talis censura, nam Ecclesiæ nihil interest, quod talis censura irrita sit, sed melius est, ut ejus potestas suum habeat effectum, cum integra maneat ad revocandum illum, si oportuerit. Neque etiam fuit id moraliter necessarium, quia hujusmodi vexationes, vel nullæ, vel rarissimæ sunt. Accedit etiam, quod ad extorquendam absolutionem sæpe potest vis inferri ab eo homine, qui absolvendus est, ad ferendam autem censuram minime. Metus autem, quando per injuriam infertur ab eodem, circa quem exercetur actus, merito potest, aut debet irritare talem actum, non solum in jure positivo, sed etiam interdum in naturali. De qua re latius in locis supra citatis. Itaque in præsentī, si consensus sit voluntarius, et liber, quantum sufficit ad actum simpliciter humanum et moralem, satis erit etiam si metus interveniat. Quod ex eo tandem confirmari potest, quod si metus sit justus, ut si Rex compellat Episcopum ad ferendam sententiam contra aliquem, justam et necessariam reipublicæ, compellat autem gravibus comminationibus justis et intra latitudinem suæ potestatis, tunc sine dubio sententia illa valida est, et sæpe ad commune bonum Ecclesiæ expediens; ergo idem erit, etiam si metus sit injuste illatus; nam involuntarium secundum quid æquale intervenit in utroque casu; injuria vero, quæ ad-*

miscetur, parum refert ad irritandam censuram.

8. *Semper tamen supponimus, talem voluntatem esse justam, id est, habentem justam, et sufficientem causam ad inferendam censuram. Nam ex defectu talis causæ potest et voluntas reddi impotens, et censura nulla. Quæ autem sit hæc causa, et quando ex defectu ejus censura nulla sit, explicabimus melius infra, disputatione quarta. Denique voluntas hæc etiam esse debet efficax seu operativa ad extra; nam censura non potest induci per solum interiorem actum voluntatis potestatem habentis, sed necesse est, ut in aliquem actum exteriorem prodeat, quo suum exequatur effectum, nam hæc efficientia moralis est inter homines, qui de interioribus non judicant. Quis autem sit hic actus externus, et quomodo fieri debeat ut effectum consequatur, in sequente disputatione dicemus.*

SECTIO VI.

Quid necessarium sit in inferente censuram, ut recte et convenienter illam inferat.

1. *Quid necessarium sit ut censura recte moraliter feratur. — Non debet ferri ex pravo affectu. — Non est tamen defectus substantialis. — Quæstio hæc intelligi potest, vel absolute de rectitudine morali, vel specialiter de rectitudine justitiæ. Si priori sensu intelligatur, satis est respondere, servanda esse generalia principia morum, et ad præsentem actionem applicanda, nimirum, necessarium esse, ut talis actio habeat objectum justum, et bonum, ut statim in secundo sensu declarabimus, nam tale objectum ad materiam justitiæ pertinet, et quod nulla prava extrinseca circumstantia violetur. Hoc enim ad absolutam rectitudinem moralem in quolibet actu humano necessarium est. Primum ergo oportet, ut iudex non ferat talem sententiam ex pravo affectu odii, aut vindictæ, vel alterius similis affectus; hujusmodi enim intentio vitiat actum moralem, ut per se notum est, et præsertim actum judicandi, ut eleganter docet Ambrosius, in cap. Judicet, 3, quæst. 7; et Gregorius, in cap. Judicare, 11, quæst. 3, ubi multa alia de hac materia referuntur, et optime in c. 4 de Sent. et re judicata, in 6. Tamen, quia hujusmodi intentio per se non pertinet ad materiam justitiæ, ideo, si aliunde actio iniqua non sit, non propterea erit invalida ad censuram inferendam. Hæc ergo conditio ad bonos mores requisita est, non*

ad valorem censuræ, per se loquendo. Quod ideo addo, quia interdum talis intentio potest ita præcipitem agere iudicem in censura ferenda, ut substantialem defectum committat; tunc vero censura erit nulla ex alio defectu, non ex sola intentione.

2. *Non debet ferri a iudice prohibito. — Rursus necessarium est, ut iudex alioqui prohibitus non sit, vel eo tempore, vel loco, vel simpliciter, ne censuram ferat, ita tamen, ut prohibitio neque potestatem auferat, neque usum ejus omnino irritet, sed prohibeat tantum; hoc enim sæpe accidere potest. Ut, v. gr., si prohibitum sit die festo censuram ferre, aut in tali loco. Sic etiam, qui censuris excommunicationis, vel suspensionis est affectus in re ipsa, denunciatus autem non est, prohibitus est ferre censuram; tamen si illam ferat, non propterea invalida erit, ut tractando de excommunicatione, et de suspensione dicemus. Denique, interdum potest superior prohibere inferiorem, ne confessiones audiat, non auferendo jurisdictionem, sed solum vetando usum; et tunc licet inferior peccet, transgrediendo tale præceptum, actio vero ipsa, seu absolutio valida est; ita ergo in hac potestate jurisdictionis accidere potest. His ergo modis potest esse iniqua actio ferendi censuram contra charitatem, vel obedientiam, aut aliam virtutem, etiamsi non sit contra justitiam, quamvis interdum soleat talis censura vocari injusta, quatenus opponitur justitiæ universali, quæ omnem virtutem includit; talis autem injustitia non obstat, quominus censura sit valida, quia illa rectitudo, quam aufert, est accidentalis, et extrinseca ad rationem censuræ.*

Quid necessarium sit in ferente censuram, ut illa ex justitia feratur.

3. *Justitia legalis ad censuram necessaria. — Circa alium sensum, qui est magis proprius, oportet advertere triplicem esse justitiam, ad quam spectare potest hæc actio ferendi censuram. Prima est justitia legalis, quam maxime servare tenetur iudex in sententiis ferendis, et superior in condendis legibus; nam est persona publica, quæ maxime curare debet commune bonum. Et ad hoc pertinet, ut in censura ferenda iudex servet ordinem a jure præscriptum; hoc ergo etiam requisitum est, ut censura recte feratur, ut per se manifestum est, et aperte traditur in c. 4, et c. Sacro, de Sentent. excom., in 6.*

An vero hoc requisitum pertineat tantum ad rectitudinem, et honestatem actionis, vel etiam ad valorem censuræ, constabit melius ex dicendis disputatione sequenti. Nam interdum tale requisitum solet esse substantiale, ideoque ad valorem actus necessarium; interdum vero accidentale tantum, et tunc pertinebit solum ad honestum, ac debitum operandi modum. Quando autem sit substantiale, vel accidentale requisitum, dicemus prædicta disputatione.

4. *Justitia distributiva et commutativa requiruntur ad censuram.* — Rursus potest hæc actio pertinere ad justitiam distributivam; nam ex sententia D. Thomæ, 2. 2, quæst. 63, art. 4, in judicio, vel sententia ferenda, servanda est distributiva justitia; ferre autem censuram actus quidam judicii est, vel formaliter vel virtute. Hæc vero justitia distributiva talis est, ut habeat adjunctam commutativam; nam, licet hic interveniat forma justitiæ distributivæ, quatenus in censura ferenda non debet respici persona, sed causa, nec debet excludi a participatione communium honorum, nisi qui indignus est illis, tamen ad ipsum tenetur judex ex commutativa justitia, ad quam spectat, ut nemo ultra condignum puniatur. Et ideo hæc actio etiam habere debet rectitudinem justitiæ commutativæ; imo hæc est veluti substantialis rectitudo talis actus; aliæ vero secundum quasdam communes rationes, seu convenientias, aut participationes aliarum virtutum, illi conveniunt. Requirit ergo hæc actio æqualitatem quamdam rei ad rem (quantum in hac materia inveniri potest), ut justa sit. Hæc autem æqualitas potissime æstimanda est ex causa ferendi censuram; et ideo illa maxime consideranda est et observanda; et e converso illa censura maxime proprie injustitiam continet, quæ sine legitima aut condigna causa fertur. Quæ autem sit hæc causa, et quando ex illius defectu censura sit nulla, dicemus ex professo in disput. 4; quare de his conditionibus hæc sufficiant.

DISPUTATIO III.

DE VARIIS MODIS FERENDI CENSURAS, ET DE
DISTINCTIONE CENSURÆ A JURE, VEL AB
HOMINE.

In hac disputatione, explicanda a nobis est forma ferendi censuram, quæ non tam est forma ipsius censuræ, quam illius actionis,

per quam censura fertur; et ideo ad perfecte cognoscendam efficientem causam censuræ, modum etiam causandi cognoscere necesse est. Modus autem hic in duo principalia membra dividi solet, scilicet, per legem, aut per hominem; quamobrem ab hac divisione incipiendum nobis est, et deinde in singulis membris, quid in eis observandum sit, exponendum.

SECTIO I.

Utrum recte dividatur censura in eam, quæ a jure, et quæ ab homine fertur.

1. *Ratio dubitandi pro utraque parte.* — Ratio dubitandi est, quia nulla censura fertur, nisi per humanam potestatem, ut supra diximus; potestas autem humana in homine est, quæ non operatur, nisi ipso homine per ipsam operante; ergo nulla est neque esse potest censura nisi ab homine, id est, per hominem illata. Rursus e converso nulla esse posse videtur, quæ non sit a jure; hoc enim jus, ut supra ostendimus, non est divinum, sed tantum humanum, quod non est nisi lex vel præscriptum hominis; nulla est autem censura, quæ feratur, nisi sit conjuncta, vel annexa alicui præcepto humano; nam censura, ut infra dicemus, non infertur propter peccatum præteritum, ut præteritum est, sed ut aliquo modo respicit futurum, videlicet, medio aliquo præcepto, quod de peccato vitando aut reparando imponitur; ergo omnis censura medio aliquo jure imponitur.

2. *Quid per has voces, censura ab homine, et a jure, significetur.* — Hæc dubitatio solvetur facile explicando significationes harum vocum. Præcipua vero difficultas est in declarando altero membro divisionis, scilicet, quando et quomodo esse possit censura a jure. Itaque dubium non est, quin omnis censura proxime fundetur in alicujus hominis voluntate ac potestate; quo sensu omnis censura potest dici lata ab homine, ut proposita dubitandi ratio concludit. At vero duobus modis potest homo ferre censuram. Uno modo ferendo legem stabilem ac permanentem, obligantem sub hac pœna, quam ipso facto incurrant ejus transgressores. Alio modo potest homo ferre censuram proferendo sententiam, aut præcipiendo aliquid in singulari actione vel negotio, in quo non stabilitur jus, aut statutum permanens, sed transitorium mandatum. Quando ergo censura fertur primo modo, dicitur esse a jure, quia licet jus ab

homine processerit, jam vero talis censura in ipso jure continetur. Quando vero censura fertur posteriori modo, retinet veluti commune nomen, et quasi per antonomasiam vel accommodationem vocatur censura ab homine. Atque hoc sensu divisio illa communis est omnium Theologorum, et Canonistarum; qui frequentius illam tradunt de excommunicatione; est autem eadem ratio de suspensione, ut notavit Abbas, in c. ult. de Cler. excom. ministr., num. 4; Cajet., Sylvest., et alii Summist., verb. Suspendio; et idem etiam est de interdicto, ut notavit Calderinus, in tract. de Interdict., 1 part. ejus, quamvis hæc censura rarius videatur ipso jure ferri, ut suo loco dicemus. Est itaque hoc sensu clara divisio et sufficiens; nam omnis censura, quæ non fertur media aliqua constitutione, quæ propriam rationem juris habeat, vocatur ab homine, per hominem intelligendo vel singularem personam, vel collegium hominum, ut supra notavimus.

3. *Quis censuram a jure ferre possit.* — Quocirca omnia, quæ de causa efficiente censuræ disputatione præcedente diximus, in utramque censuram conveniunt, in eam quidem, quæ est ab homine, propriissime et immediate; in eam vero, quæ est a jure, quatenus ipsum jus ab homine procedit. Ideoque circa illam solum addere oportet, illum tantum hominem posse hoc modo censuram ferre, qui potest jus condere, aut legem statuere. Qui necessario habiturus est potestatem jurisdictionis, et omnes conditiones, quas supra diximus esse necessarias ad censuram ferendam; et præterea oportebit, ut superiorem quandam jurisdictionem habeat. Quam in Ecclesia habet Summus Pontifex supremam, universalem, et a solo Christo proxime pendentem. Sub illo vero, et dependenter ab ipso eam habent Concilia generalia; et Legatus Pontificis eam posset recipere universalem; ordinarie vero solum eam recipit pro aliquo regno vel provincia, ad quam mittitur. At vero solum ex parte, et circa subditos suos, et in suis diœcesibus et territoriis eam habent Episcopi, et alii, qui Episcopalem jurisdictionem participant; qui fere sunt omnes superius numerati disput. præced., sect. 2, quos etiam recenset Sylvest., verb. Excommunicatio 1, num. 5 et 6.

4. *Plus requiritur ad rectitudinem censuræ a jure, quam legis absque censura.* — Ex quo etiam fit, ut in hac censura ferenda concurrere debeant omnes conditiones, quæ ad jus-

tam legem ferendam necessariæ sunt; nam si lex non esset valida, vel justa, nec censura talis esse posset. Quin potius plus requiritur ad rectitudinem vel justitiam talis censuræ, quam ad rectitudinem ejusdem legis per se et nude sumptæ, absque censura. Fieri enim potest, ut lex simpliciter prohibens, vel præcipiens aliquid, justa sit et honesta; et tamen quod injustum sit ipsam sancire pœna censuræ, ipso facto incurrendæ; utpote si non sit adeo gravis illius legis materia, ut tanta pœna condigna sit. Lex enim pœnalis non solum debet servare æquitatem in re, quam præcipit, sed etiam in commensuranda pœna delicto. Quando vero ex hoc capite possit censura esse nulla, videbimus disputatione sequente.

5. *Censura a jure de se perpetua est sicut lex.* — Præterea, sicut de ratione legis est, ut de se perpetua sit, quamdiu non abrogatur a superiori vel ab æquali, scilicet successore, vel per contrariam consuetudinem, ita hæc censura, seu potius efficacia ad inferendam illam, perpetua est, quando aliquo ex dictis modis lex non revocatur, vel simpliciter, vel saltem quantum ad hoc, ut non habeat talem censuram adjunctam. Nihil enim vetat, quominus unum possit ab alio separari. Quamdiu autem alterum horum non fit, efficacitas ad inferendam censuram in ipsa lege manet; nam hoc ipsum est veluti pars ipsius legis; et ideo tam est firmum ac stabile, sicut ipsa lex. Denique ob eandem causam in aliis proprietatibus seu conditionibus hæc censura imitatur jus ipsum seu legem, scilicet, ut feratur in subditos, ut non excedat potestatem ferentis, quæ tunc a nobis exponendæ non sunt, sed ex materia de legibus supponendæ.

Qua ratione censura a jure ferri possit.

6. *Ratio dubitandi.* — Merito autem interrogabit aliquis, qui fieri possit, ut censura per jus ipsum inferatur, cum censura sit quædam pœna, ut supra diximus, et lex per se ipsam non possit nec debeat inferre seu infligere pœnam, sed solum taxare illam, ut per judicem inferatur. Tum quia nemo obligari potest, ut in se ipso pœnam exequatur extra forum pœnitentiæ, sed solum ut sustineat a superiore seu judice inflictam. Si autem lex per sese pœnam infligeret, obligaret ipsum reum ad ejus executionem, quia non intervenit ibi alia persona, a qua possit executioni mandari. Tum etiam quia nemo potest juste puniri, nisi audiatur prius ejus accusæ